

Rettighetshavers ansvar når innretninger tas til land for disponering

Frode Vareberg
Solstrandseminaret 2015

1. Innledning - kilder

Andre som har ment noe om tema

- Geir Evenshaug "*Avslutningsfasen i petroleumsvirksomheten*" - Marius nr. 245 (1999)
- Morten Karlsen "*Fjerningskontrakter i petroleumsvirksomheten*" - Marius nr. 409 (2012)
- Anne Ingeborg F. Reiestad "*Erstatningsansvar ved avslutning av petroleumsvirksomhet*" – Marius nr. 447 (2015)
- Hammer m.fl. "Petroleumsloven" (Kommentaren) 2009
- Norsk Olje og Gass / DNV "Håndbok for KU ved offshore avvikling" 2001
- Ptil's og KLIF's veiledninger og artikler
- Forarbeider og andre offentlige dokumenter

1. Innledning - aktualitet

1. Innledning - omfang

Forsvarlig fjerning av gamle innretninger

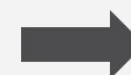
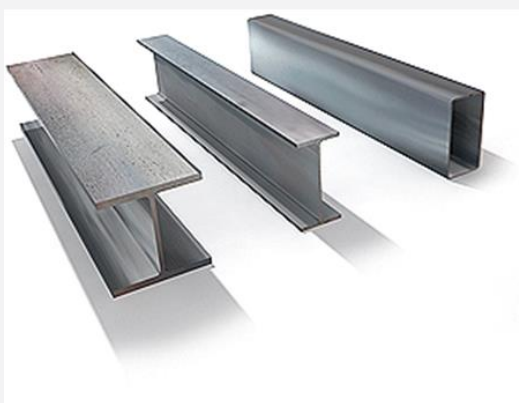
Mange av de nesten 500 innretningene på norsk sokkel nærmer seg slutten av sin levetid. Oljedirektoratet venter en betydelig økning i etterspørselen etter kompetanse og utstyr for å avvikle disse på en forsvarlig måte.

På norsk sokkel var det pr 2011 12 betonginnretninger, 19 flytende og 88 bunnfaste stålinnretninger. I tillegg kommer nær 350 undervannssystemer. Til sammen veier alt dette 6,9 millioner tonn. Det tilsvarer vekten av 768 Eiffeltårn.

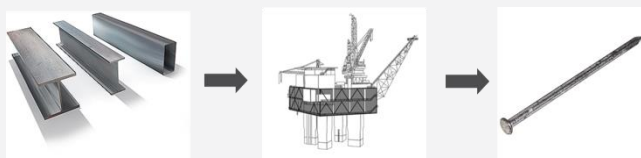
Mange nye innretninger kommer til å bli tatt ut av bruk i de kommende årene. Ifølge en rapport fra Det norske Veritas (2002) vil 14 innretninger bli tatt ut av bruk i perioden 2010 til 2015. 18 Innretninger vil bli tatt ut av drift i perioden 2015 til 2020.

Basert på kostnadstall innrapportert fra operatørselskapene, har Oljedirektoratet anslått at det vil koste 170 milliarder kroner å avvikle installasjonene – og da er ikke bunnfaste betongunderstell tatt med. "

2. Hva er disponering? – Del av livsløp

2. Hva er disponering? – 5 faser

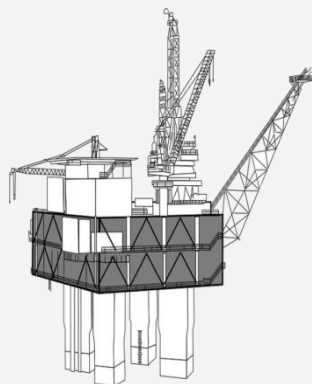
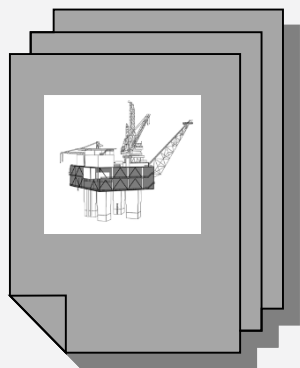
Planlegging

Klargjøring

Fjerning

Transport

Sluttdisponering

2. Hva er disponering?

- **Hvem er involvert?**
 - Operatør/rettighetshaver
 - Oppdragstakere – flere funksjoner
 - Disponeringsarbeid offshore og onshore
 - Transportfartøy, kranskip, flotell, supply og støttefartøyer, brønnfartøyer, etc.
 - Myndigheter
- **Hvilke potensielle skader/skadelidte?**
 - Personskade – ansatte, kontraktører, tredjemenn
 - Forurensning – sjø / luft – under transport og ved disponeringsanlegg
 - Skade på eiendom/skip/innretning/utstyr – eget og tredjemanns

2. Hva er disponering? – risiko

- **Arbeidets og gjenstandenes/innretningenes egenskaper skaper betydelig risiko**
 - Ulike utfordringer knyttet til de ulike fasene
- **Kompliserte og omfattende operasjoner**
 - Komplekse og svært store innretninger
 - Tungløftoperasjoner, marine operasjoner, slep, transport
 - Mye "varmt arbeid" (brenning, skjæring, kutting, sliping, sveising, etc)
 - Usikkerhet omkring tilstand - styrke, innhold, materialer, kjemikaler, historikk
 - Omfattende aktivitet og mye samtidig arbeid
- **Disponeringsarbeid nærmere land kan medføre økt risiko for skade på tredjemenn**
 - Mindre marginer, kortere responstid
 - Mer annen aktivitet, mennesker, gjenstander, verdier, etc. i nærheten

3. Regelverk - oversikt

- Folkerettslig nivå - Nasjonalstatens ansvar – OSPAR, UNCLOS, etc.
- Omfattende regelverk gjelder for disponeringsvirksomheten offshore og på land
- Erstatningsrett - Mange grunnlag for ansvar:
 - Alminnelig erstatningsrett - Ulovfestet culpa og objektivt ansvar, Skadeerstatningsloven
 - Særregulering i av erstatningsansvar på området: Petroleumsloven, Forurensningsloven, Arbeidsmiljøloven, Sjøloven, Naboloven, etc.
 - Kontraktsfestet erstatning
- Fokus her: Rettighetshavers ansvar iht. petroleumslovens regler
 - Gjennomføringsansvar og erstatningsansvar - Forholdet til oppdragstaker
 - Forhold til forurensningslovens ansvarsregler § 55
 - Utfordringen er hvordan disse fungerer sammen i de ulike fasene

3. Kort om avslutningsprosessen

Prosedyre ved avslutning

- **Omfattende regulert**

- Petroleumsloven kap 5
- Petroleumsforskriften kap 6 - § 30a om samtykke
- Rammeforskriften § 30 særkrav til avslutningsplan
- Samarbeidsavtalen Ar. 30-32

- **Avslutningsplan - Petrl. § 5-1**

- Frist – 5 til 2 år før antatt opphør av bruk eller utløpt tillatelse.
- Innhold – 2 deler: Disponeringsdel og en KU-del
 - Skal vurdere fortsatt produksjon
 - Skal beskrive nedstengning og disponering av innretninger
- Disponering kan være: videre bruk i virksomheten, annen bruk, fjerning, etterlatelse.
- Planen skal vurderes av OED, OD, AID, Ptil, Mdir

3. Kort om avslutningsprosessen

Prosedyre ved avslutning

- **Vedtak om disponering – Petrl. § 5-3**
 - OED fatter vedtak om disponering og frist for gjennomføring
 - Normalt – nedstengning og hel eller delvis fjerning
 - MEN - OED kan bestemme at innretningen "skal brukes videre i petroleumsvirksomheten eller annen bruk." eller etterlates
 - » særregler for slikt fremtidig ansvar - avtaleløsning
 - "Rettighetshaver og eier er forpliktet til å sørge for at vedtaket om disponering blir gjennomført" - § 5-3 (2)
- **OED kan gjennomføre disponeringsvedtak for RH regning og risiko**
- **Staten kan velge å overta innretningen - § 5-6**

4. Petroleumsloven kap. 7

- **Særskilt erstatningsansvar for forurensningsskade**
- Knyttet til "forurensningsskade" – særskilt definert
 - "[...] skade eller tap som skyldes forurensning som følge av utstrømming eller utslipp av petroleum fra en innretning, herunder brønn, og utgifter til rimelige tiltak for å avverge eller begrense slik skade eller slikt tap samt skade eller tap som slike tiltak medfører. [...]"*
- RH objektivt ansvarlig, ubegrenset ansvar
- Kanalisering av ansvaret – styres mot operatør/RH
 - Avgrenser mot annet erstatningsgrunnlag (for eksempel forurl. § 55)
 - Svært begrenset regress og direkte skadevolderansvar (forsett eller grov uaktsomhet)
- Relevans for disponering? – Knyttet til fast innretning – avgrenset til offshorefasene

4. Petroleumsloven kap. 8

- **Kapittel 8 – Særlige regler om erstatning til norske fiskere**
 - Anvendelsesområde
 - "[...] erstatning for økonomisk tap som petroleumsvirksomheten påfører norske fiskere som følge av at virksomheten legger beslag på fiskefelt eller medfører forurensning og avfall eller ved at innretning eller tiltak i forbindelse med plassering av denne volder skade."
 - Objektivt ansvar for rettighetshaver - § 8-3
 - Solidaransvar dersom ikke identifiseres klar skadevolder - § 8-4
 - Relevans for disponering? – Ja, ikke begrenset til den enkelte fase – knyttet til lovens virkeområde – "petroleumsvirksomhet"

5. Ansvar ved disponering - § 5-4

Hovedbestemmelsen

1. ledd:

"Den som er forpliktet til å gjennomføre disponeringsvedtak etter § 5-3 er ansvarlig for skade eller ulempe som voldes forsettlig eller uaktsomt i forbindelse med disponering av innretningen eller gjennomføring av vedtaket ellers."

[...]

3. ledd:

"Dersom det er flere ansvarlige etter første eller annet ledd, hefter disse solidarisk for økonomiske forpliktelser, med mindre departementet bestemmer noe annet."

5. Ansvar ved disponering

Ansvarssubjektet i § 5-4

- "Den som er forpliktet til å gjennomføre disponeringsvedtak etter § 5-3 [...]"
 - Rettighetshaver og eier er de forpliktete - § 5-3
 - Eier og RH solidarisk ansvarlige for økonomiske forpliktelser jf. 3. ledd
 - Ingen kanaliseringsregel – andre erstatningsregler gjelder parallelt
 - Operatør som ikke er RH – forpliktet etter petroleumsloven som RH (§ 3-7) hvis ikke annet uttrykkelig bestemt
 - MEN – slik operatør er ikke ansvarlig iht. § 5-4 (2) (vedtak om etterlatelse)
 - da kun eier og RH

5. Ansvar ved disponering

Ansvarssubjekt iht. forurensningsloven § 55

- **Forurensningsloven § 55 (1)**

*"Eier av fast eiendom, gjenstand, anlegg eller virksomhet som volder forurensningsskade, er ansvarlig etter kapitlet her uten hensyn til egen skyld, **dersom eieren også driver, bruker eller innehar eiendommen m.v. I motsatt fall** hviler slikt ansvar alene på den som faktisk driver, bruker eller innehar eiendommen m.v., for så vidt skaden ikke skyldes **forhold som også eieren hefter for etter ellers gjeldende erstatningsregler.**"*

- Ansvarssubjekt :

- Den som både eier og driver virksomheten
- Hvis delt eierskap og drift, er den som driver virksomheten alene ansvarlig
 - Men hvis RH eier og er ansvarlig iht. petroleumslovens regler er han likevel medansvarlig iht. forurensningsloven § 55

- Salg av innretningen til fjerningselskapet får betydning for ansvaret etter forurl., men ikke iht. petroleumsloven § 5-4 (*den ansvarlige for gjennomføringen av vedtaket*).

5. Ansvar ved disponering

Ansvarssubjektet i forurensningsloven § 55

- *Den "som faktisk driver, bruker eller innehar eiendommen m.v.[...]" blir direkte erstatningsansvarlig iht. forurl. § 55*
- Hvem "driver, bruker og innehar" virksomheten? RH eller fjerningsselskapet?
 - Konkret vurdering – aktivitet, styring, plassering, etc.
 - Vil variere med fasene, og den konkrete arbeidsfordeling
 - Betydningen av at RH er oppdragsgiver og styrer hele virksomheten/flere oppdragstakere – "driver virksomheten" som oppdragsgiver
 - Betydningen av at RH er pliktig til å "gjennomføre disponeringsvedtaket"
 - Forholdet til andre handlingsbeskrivelser i forurl. *"ha, gjøre, sette i verk" (§7, 76)*
 - Jur teori – usikkert

5. Ansvar ved disponering

Oppdragsgiveransvaret

- **Rettighetshaver er ansvarssubjekt i petroleumsloven**
 - Samarbeidsavtalen – Operatør utøver RHs rettigheter og plikter på vegne av RH
- **Oppdragsgiveransvaret i norsk rett**
 - Hovedregel: Oppdragsgiver identifiseres ikke med selvstendige oppdragstakere som volder skade på tredjemann
 - Mulig unntak ved svært integrerte forhold – (ref disk. over)
- **Særregelen i Petrl. § 10-9 - "Objektivt" kontraktsmedhjelperansvar**

"Dersom noen som utfører oppdrag for rettighetshaver blir erstatningsansvarlig overfor tredjemann, hefter rettighetshaver i samme omfang som og solidarisk med skadevolder og i tilfelle dennes arbeidsgiver for erstatningskravet."

 - Oppdragstaker må være selvstendig ansvarlig – eget ansvarsgrunnlag
 - Ikke kanalisering, ikke begrenset regress, men kap 7 går foran

5. Ansvar ved disponering

Hvilke effekter er omfattet?

- **Petrl. § 5-4 "skade eller ulempe"**
 - "Skade" – fysiske skader på person, ting eller miljø, og alminnelig formuesskade
 - "Ulempe" - Konkret vurdering av disponeringsaktiviteten
 - Som del av virksomhet offshore – neppe aktuelt
 - I transportfasen – veiledning fra skipsregulering for tålegrense
 - I sluttdisponeringsfasen – nærliggende å bruke tålegrense i Naboloven §2 og Forurensningsloven § 6 jf. § 7
- **Forurensningsloven § 55: "forurensningsskade"**
 - § 53 (2) "[...] skade, ulempe eller tap forårsaket av forurensning (jf § 6) [...]"
 - § 6 (1) – Påvirkning som "[...] er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet."

5. Ansvar ved disponering - culpa

"[...] som voldes forsettlig eller uaktsomt [...]"

- **Avviker fra de øvrige ansvarsgrunnlag – obj. ansvar i kap 7 og 8**
- **Handlingsnormen – svært høye krav**
 - §10-1 Krav til forsvarlig virksomhet
 - *"Petroleumsvirksomhet etter denne lov skal foregå på en forsvarlig måte og i samsvar med gjeldende regelverk [...]"*
 - §10-2 Ledelse av petroleumsvirksomhet
 - *"Rettighetshaver skal påse at virksomheten kan utøves på forsvarlig måte i samsvar med gjeldende lovgivning og under ivaretagelse av hensynet til god ressursforvaltning, helse, miljø og sikkerhet."*
 - § 10-6 Plikt til å etterleve loven og til å påse at bestemmelser blir overholdt
 - *"[...] plikter å etterleve loven, forskrifter og enkeltvedtak gitt med hjemmel i loven[...]"*
 - *I tillegg plikter rettighetshaver å påse at enhver som utfører arbeid for seg, enten personlig, ved ansatte eller ved entreprenører eller underentreprenører, overholder bestemmelsene gitt i eller i medhold av loven.*

5. Ansvar ved disponering - culpa (2)

"[...] som voldes forsettlig eller uaktsomt [...]"

- **Handlingsnormen (forts)**

- §9-1 Krav til sikkerhet

- *"Petroleumsvirksomheten skal foregå slik at et høyt sikkerhetsnivå kan opprettholdes og utvikles i takt med den teknologiske utvikling."*

- HMS regelverket gjelder - *Rammeforskriftens virkeområde - § 2*

- *"Forskriften gjelder for petroleumsvirksomhet, jf. § 6 bokstav g, [...]"*

- *"Def. § 6 g) av "petroleumsvirksomhet" er sammenfallende med § 1-6 c) i Petroleumsloven"*

- Uttalelser på Ptils hjemmesider - avgrenser til offshoreaktiviteten – funksjonsfordeling?

- **Alminnelige erstatningsvilkår**

- Adekvat årsakssammenheng – handling/unnlåtelse - > skaden/ulempen

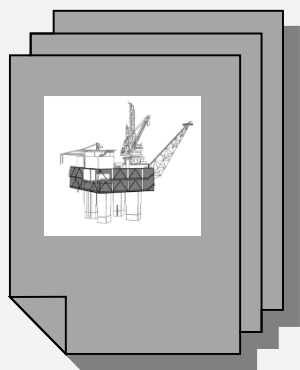
- Økonomisk tap

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

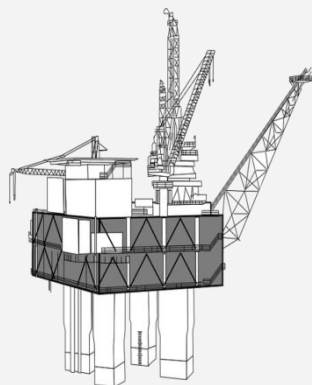
Petroleumslovens virkeområde

Planlegging

Klargjøring

Fjerning

Transport

Sluttdisponering

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

Hvor lenge er det "petroleumsvirksomhet"?

- ***Kun ansvarlig så langt petroleumsloven rekker – virkeområdevurdering***
 - Petroleumsloven § 1-4: "*Loven kommer til anvendelse på petroleumsvirksomhet knyttet til undersjøiske petroleumsforekomster underlagt norsk jurisdiksjon*"
 - Petrl. § 1-6 c) - "***petroleumsvirksomhet***, *all virksomhet knyttet til undersjøiske petroleumsforekomster, herunder [...] avslutning samt planlegging av slike aktiviteter, [...]*"

- **Petroleumslovens virkeområde - totalvurdering**
 - Saklig og funksjonelt avgrenset
 - Ikke geografisk avgrenset mot aktiviteter på land
 - Ikke nødvendigvis likt for alle forhold/regler - ser her særlig på erstatningsansvaret
 - Fragmentarisk system – samvirke med andre regler
 - Ikke nødvendigvis sammenfallende med myndighetsorganenes arbeidsfordeling

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

Hvor lenge er det "petroleumsvirksomhet"?

- **Hva er "avslutning"?**
 - **ikke definert og ikke presisert**, men uttalelser i forarbeidene:
 - "[...] rettighetshaver [er] ansvarlig for eventuell skade og ulempe innretningen måtte volde frem til fjerningen er gjennomført, og for gjennomføringen av selve fjerningsoperasjonen og den skade og ulempe denne måtte volde."
 - "[...] fjerningsoperasjonen er [...] omfattet av petroleumsløven [...]"
petroleumsvirksomhet til fjerningen er gjennomført[...]" NOU 1993:25 s 39
 - **Petrl. kap 5 gir veiledning** – Særskilte, omfattende regler om plikter ved avslutning av petroleumsvirksomheten – lovens virkeområde må forstås i lys av de materielle regler
- **Ansvaret er knyttet til [...] gjennomføringen av vedtaket [...]"** – rammen for disponeringsvedtaket – Disponeringsplanen og KU

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

Hvor lenge er det "petroleumsvirksomhet"?

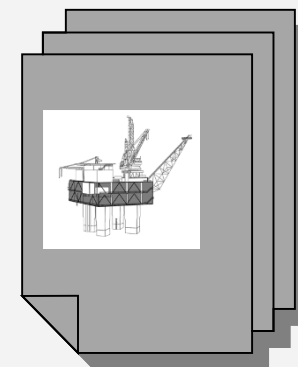
- **Tilknytningskravet** - "[...] all virksomhet knyttet til undersjøiske petroleumforekomster[...]"
 - Ikke bokstavelig – vidt perspektiv – Samlet vurdering.
 - Mulige kriterier for vurderingen:
 - Er virksomheten, skaden eller skaderisikoen spesifikk for petr.virksomheten?
 - Er virksomheten nødvendig for eller integrert del av petr.virksomheten?
 - Faktisk, saklig og geografisk nærhet til rettighetshavers virksomhet?
 - Parallell til tilknyttede aktiviteter før utvinningsvirksomhet starter – bygging, transport
 - Avslutningsvirksomhetens betydning for kjernevirksomheten – produksjonstid, utforming

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

De 5 faser

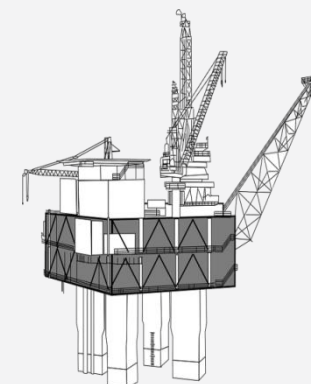
- **Planleggingsfasen**

- Klart petroleumsvirksomhet, jf. § 1-4 og §1-6 c)
- Kan få skadekonsekvens lengre ut i kjeden – ansvar iht. § 5-4
- Vanskelig å påvise culpa
- Effekt av myndighetsgodkjenning av planen med skadefølge?
- Ansvar for valg av kontraktører
 - § 10-6 - oppfølgingsplikt, påse-plikt
 - Høyt krav – motivere til ansvarlig valg i fase hvor RH har mindre interesse av aktiviteten

- **Klargjøringsfasen – stenging, rensing, plugging, demontering**

- Klart petroleumsvirksomhet – jf. § 1-4 og §1-6 c)
- Arbeid skjer på innretningen som befinner seg offshore
- Kap 7 og Kap 8 kan komme til anvendelse

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

De 5 faser

- **Fjerningsfasen – oppdeling, skjæring, klipping, løfteoperasjoner**
 - Petroleumsvirksomhet?
 - Arbeid med og på innretninger
 - Typisk for petroleumsvirksomheten
 - Forarbeidene klargjør – omfatter "fjerningsoperasjonen"
 - Kap 7 - ansvar knyttet til begrepet "innretning"
 - trolig avgrenset når kuttet løs. Hva med utslipp fra hele flytere som bringes til land?
 - Kap 8 – ansvaret omfatter skade i denne fasen

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

De 5 faser

- **Transportfasen** - Petroleumsvirksomhet?
 - Ikke uvanlig med kombinasjon av sjøfart og petroleumsvirksomhet
 - Eks. seismikk, rørlegging, brønnintervensjon – funksjonell regulering
 - Fremmed flagget skip? Hvis ansett som "petroleumsvirksomhet" så kan den delen av virksomheten omfattes. Hvis norsk flagg – internrettslig avgrensning.
 - Ordlyd i § 5-3 og 5-4 taler for at det omfattes – *gjennomføring av disponeringsvedtaket*
 - Forarbeider (1996-loven): *"når det gjelder forflytning av innretninger kommer loven [...] ikke til anvendelse"* – (omtale av forflytning av borerigger mellom felt)
 - Forarbeider (1985-loven): Likevel omfattet innretning under tauing til feltet
 - Konkret vurdering – betydelige variasjon i type transport – fra container til hel flyter
 - Er operasjonen og risiko typiske petroleumsvirksomheten?
 - Skyldes skaden forhold knyttet til marine funksjoner eller den særskilte frakten?

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

De 5 faser

- **Sluttdisponeringsfasen – arbeid på eller ved mottaksanlegg på land**
 - Typisk rensing, oppdeling i mindre biter, utskilling, sortering, deponering
 - Særlige utfordringer
 - usikkerhet mht. materialer, farlig avfall, styrke, etc.
 - Varmt arbeid, utskilling av farlige stoffer – utslipp til luft, vann
 - Større fare for tredjemannskade – nærhet til bebyggelse, annen virksomhet, natur
 - Innretninger oppankret "på vent" – særlige oppfølgingsutfordringer, lekkasjer, etc.

- **Petroleumsvirksomhet?**
 - **Ordlyd** i §5-4 – plikt til gjennomføring av disponeringsvedtaket
 - Beskrivelse av aktiviteten i Disponeringsplan og KU – omfatter sluttdisponering
 - Disponeringsvedtaket bygger på en bred samfunnsøkonomisk vurdering av planen
 - Metode, ilandbringelse, bruk av mottak, kostnader, effekter for naturmiljøet, grad av gjenvinning, hvordan farlig avfall skal disponeres, etc

6. Omfanget av ansvaret i § 5-4

De 5 faser

- **Petroleumsvirksomhet? (forts)**

- Tilsvarende operasjoner skjer i offshorefasen ved annen organisering
 - Bør ikke være utslagsgivende for gjennomføringsansvaret
 - Aktiviteter og skaderisiki er typiske for petroleumsvirksomheten
 - Hvor disse utføres bør da ikke være utslagsgivende
- Bruk av oppdragstaker – ikke utslagsgivende, men graden av selvstendighet kan påvirke
- Ofte flere oppdragstakere – taler for et samlet ansvar for gjennomføring hos RH
- Interessesynspunktet – RHs gevinsten av virksomheten som har skapt behovet, problemet
- Prevensjonshensynet – kan slå flere veier – fjerningsselskapet ofte nærmest til å implementere tiltak, RH har kunnskap, planleggingsansvar, helhetsbildet
- Hensynet til et kontinuerlig, helhetlig, tydelig ansvarsforhold taler for RH ansvar

7. Oppsummering

Takk for oppmerksomheten!

